

Obsah

Logická zkoumání

O smyslu a významu	17
Výklady o smyslu a významu	43
Funkce a pojem	55
Pojem a předmět	79
Myšlenka. Logické zkoumání	95
Recenze Husserlovy <i>Filosofie aritmetiky</i>	123

Základy aritmetiky Logicko–matematické zkoumání o pojmu čísla

Úvod	145
§ 1. V matematice poslední doby lze rozpoznat usilování o přísnost důkazů a ostrost pojmů	154
§ 2. Zkoumání se musí konečně rozšířit i na pojem počtu. Účel důkazu	154
§ 3. Filosofické motivy pro takové zkoumání: sporné otázky, zda jsou soudy o číslech analytické, nebo syntetické pravdy, zda jsou apriorní, nebo aposteriorní. Smysl těchto výrazů	155
§ 4. Úloha této knihy	157

I. Mínění některých autorů o povaze aritmetických vět.

Jsou číselné formule dokazatelné?

- § 5. Kant popírá to, čemu Hankel právem říká paradox 157
- § 6. Leibnizův důkaz $2 + 2 = 4$ obsahuje mezeru. Grassmannova definice $a + b$ je chybná 159
- § 7. Millovo mínění, že definice jednotlivých čísel tvrdí pozorované skutečnosti, z nichž plynou výpočty, je neodůvodněné 161
- § 8. K ospravedlnění těchto definic se nevyžaduje pozorování oněch skutečností 163

Jsou zákony aritmetiky induktivními pravdami?

- § 9. Millův přírodní zákon. Tím, že Mill nazývá aritmetické pravdy přírodními zákony, zaměňuje je s jejich použitím 164
- § 10. Důvody proti tomu, že zákony sečítání jsou induktivní pravdy: nestejnodruhlost čísel; definicí ještě nemáme množství společných vlastností čísel; indukce se musí pravděpodobně obráceně založit na aritmetice 165
- § 11. Leibnizova „vrozenost“ 169

Jsou zákony aritmetiky syntetické apriori, nebo analytické?

- § 12. Kant. Baumann. Lipschitz. Hankel. Vnitřní názor jako základ poznání 170
- § 13. Rozdíl mezi aritmetikou a geometrií 172
- § 14. Srovnání pravd vzhledem k oblastem, v nichž platí 172
- § 15. Leibnizovy a Jevonsovy názory 173
- § 16. Proti Millovi snižování role „obratné manipulace s jazykem“. Znaky nejsou prázdné proto, že neoznačují nic vnímatelného 174

- § 17. Nedostatečnost indukce. Domněnka, že číselné zákony jsou analytickými soudy; v čem pak spočívá jejich užitečnost? Ocenění analytických soudů .. 175

II. Mínění některých autorů o pojmu čísla

- § 18. Nutnost zkoumání obecného pojmu počtu 176
 § 19. Tato definice nemůže být geometrická 177
 § 20. Je číslo definovatelné? Hankel. Leibniz 178

Je počet vlastností vnějších věcí?

- § 21. Mínění M. Cantora a E. Schrödera 178
 § 22. Proti Baumannovi: vnější věci nepředstavují žádné přísné jednotky. Počet závisí zdánlivě na našem pojetí 179
 § 23. Millovo mínění, že číslo je vlastností agregátů věcí, je neudržitelné 180
 § 24. Rozsáhlá použitelnost čísla. Mill. Locke. Leibnizova netělesná metafysická figura. Kdyby bylo číslo něčím smyslovým, nemohlo by se použít na nesmyslové 181
 § 25. Millův fyzikální rozdíl mezi 2 a 3. Podle Berkeleyho není číslo ve věcech realiter, nýbrž je stvořeno duchem 183

Je číslo něco subjektivního?

- § 26. Lipschitzův popis tvoření čísel nevyhovuje a nemůže nahradit určení pojmu. Číslo není předmětem psychologie, nýbrž je něčím objektivním ... 184
 § 27. Číslo není, jak se domnívá Schloemilch, představou místa objektu v řadě 187

Počet jako množství

- § 28. Thomaeovo pojmenování 189

III. Mínění o jednotce a jedničce.

Vyjadřuje číslovka „jeden“ vlastnost předmětů?

- § 29. Mnohoznačnost výrazu „ $\mu\omicron\nu\acute{\alpha}\varsigma$ “ a „jednotka“. Schröderova definice jednotky jako předmětu, který se má počítat, je zjevně neúčelné. Adjektivum „jeden“ neobsahuje žádné bližší určení, nemůže sloužit jako predikát 189
- § 30. Podle Leibnizových a Baumannových pokusů o definici se zdá, že se pojem jednotky zcela rozplynul. 191
- § 31. Baumannovy charakteristiky nedělitelnosti a ohraničitelnosti. Idea jednotky nám není vnuknuta každým objektem (Locke) 191
- § 32. Přesto jazyk naznačuje souvislost mezi nedělitelností a ohraničeností, přičemž však je smysl posunut 192
- § 33. Nerozdělitelnost (G. Köpp) je jakožto charakteristika jednotky neudržitelná 193

Jsou si jednotky navzájem rovný?

- § 34. Rovnost jako důvod názvu „jednotka“. E. Schröder. Hobbes. Hume. Thomae. Abstrakcí od rozličností věcí se nedostane pojem počtu a věci se tím nestanou vzájemně rovnými 194
- § 35. Odlišnost je dokonce nutná, má-li se mluvit o mnohosti. Descartes. E. Schröder. St. Jevons. 195
- § 36. Tento pohled na odlišnost jednotek naráží na potíže. Různé jednotky u St. Jevonse 196
- § 37. Lockova, Leibnizova, Hessova definice čísla z jednotky nebo jedničky 198
- § 38. „Jeden“ je vlastní jméno, „jednotka“ je pojmové slovo. Číslo nelze definovat jako jednotky. Rozdíl mezi „a“ a + ... 198

- § 39. Potíž se smířením stejnosti a odlišnosti jednotek se zakrývá mnohoznačností „jednotky“ 200

Pokusy překonat tuto potíž

- § 40. Prostor a čas jako prostředek rozlišování. Hobbes. Thomae. Proti: Leibniz, Baumann, St. Jevons .. 201
- § 41. Tohoto cíle není dosaženo 202
- § 42. Místo v řadě jako prostředek rozlišování. Hanke-
lovo kladení 203
- § 43. Schröderovo zobrazení předmětů znakem 1 204
- § 44. Jevonsovo abstrahování od charakteru rozdílu se zachováním jeho existence. 0 a 1 jsou čísla jako ostatní. Potíž zůstává 205

Řešení této potíže

- § 45. Ohlédnutí se 207
- § 46. Údaj o čísle obsahuje výpověď o pojmu. Námitka, že se číslo mění při neměnném pojmu 208
- § 47. Faktičnost udání čísla se vysvětluje z objektivity pojmu 208
- § 48. Řešení některých potíží 209
- § 49. Potvrzení u Spinozy 210
- § 50. Provedení u E. Schrödera 211
- § 51. Oprávněnost téhož 211
- § 52. Potvrzení v jednom německém jazykovém úzu .. 212
- § 53. Rozdíl mezi charakteristikami a vlastnostmi pojmu. Existence a číslo 212
- § 54. Jednotku lze nazvat subjektem údaje nějakého čísla. Nedělitelnost a ohraničenost jednotky. Rovnost a rozdílnost 213

IV. Pojem počtu.

Každé jednotlivé číslo je samostatným předmětem

- § 55. Pokus o doplnění Leibnizovy definice jednotlivých čísel 214
- § 56. Vyzkoušené definice jsou nepoužitelné, neboť definují výrok, v němž je číslo jen součástí 215
- § 57. Na údaj čísla je třeba pohlížet jako na rovnost mezi čísly 216
- § 58. Námitka proti nepředstavitelnosti čísla jako samostatného předmětu. Číslo je vůbec nepředstavitelné 217
- § 59. Předmět není vyloučen ze zkoumání proto, že je nepředstavitelný 217
- § 60. Ani konkrétní věci nejsou představitelné. Slova je třeba zkoumat ve větě, ptáme-li se na jejich význam 218
- § 61. Námitka neprostorovosti čísel. Ne každý objektivní předmět je prostorový 219

K získání pojmu počtu je třeba stanovit smysl rovnosti čísel

- § 62. Potřebujeme nějaké kritérium rovnosti čísel 219
- § 63. Možnost jednoznačného přiřazení jako taková. Logické pochybnosti, že se rovnost pro tento případ zvláště vysvětlí 220
- § 64. Příklady podobného postupu: směr, poloha roviny, tvar trojúhelníku 221
- § 65. Pokud o definici. Druhá pochybnost: zda stačí zákony rovnosti 222
- § 66. Třetí pochybnost: kritérium rovnosti je nedostačující 223
- § 67. Doplnění nelze udělat tak, že se k příznakům pojmu přidá způsob, jak je předmět zaveden ... 224

§ 68.	Počet jako rozsah pojmu	225
§ 69.	Vysvětlení	226

Doplnění a osvědčení naší definice

§ 70.	Vztahový pojem	227
§ 71.	Přiřazení vztahem	229
§ 72.	Vzájemně jednoznačný vztah. Pojem počtu	230
§ 73.	Počet, který přísluší pojmu F , je roven počtu, který přísluší pojmu G , existuje-li vztah, jenž vzájemně jednoznačně přiřazuje předměty spadající pod pojem F předmětům spadajícím pod pojem G	231
§ 74.	Nula je počet, který přísluší pojmu „sám sobě nerovný“	232
§ 75.	Nula je počet, který přísluší pojmu, pod nějž nic nespadá. Žádný předmět nespadá pod pojem, pro nějž je příslušným číslem nula	233
§ 76.	Definice výrazu „ n následuje v řadě přirozených čísel bezprostředně za m “	234
§ 77.	1 je počet, který přísluší pojmu „roven 0“	235
§ 78.	Věty, které se mají dokázat pomocí naší definice	236
§ 79.	Definice následování v řadě	237
§ 80.	Poznámky k tomu. Objektivita následování	237
§ 81.	Definice výrazu „ x náleží φ -řadě končící y “	238
§ 82.	Náčrt důkazu, že v řadě přirozených čísel neexistuje poslední člen	239
§ 83.	Definice konečného počtu. Žádný konečný počet nenásleduje v řadě přirozených čísel za sebou ..	240

Nekonečné počty

§ 84.	Počet, který přísluší pojmu „konečný počet“, je nekonečný	241
-------	---	-----

§ 85.	Cantorovy nekonečné počty; „mohutnost“. Odlišnost pojmenování	241
§ 86.	Cantorovo následování ve sledu a mé následování v řadě	242

V. Závěr

§ 87.	Povaha aritmetických zákonů	243
§ 88.	Kantovo podcenění analytického soudu	243
§ 89.	Kantova věta: „Bez smyslovosti by nám nebyl dán žádný předmět.“ Kantova zásluha o matematiku	245
§ 90.	K plnému ukázání analytické povahy aritmetických zákonů chybí řetěz úsudků bez mezer	246
§ 91.	Náprava je možná mým pojmompisem	247

Jiná čísla

§ 92.	Smysl otázky po možnosti čísel podle Hankela .	248
§ 93.	Čísla nejsou prostorově vně nás, ani nejsou subjektivní	248
§ 94.	Bezespornost pojmu nezaručuje, že pod něj něco spadá, a sama vyžaduje důkaz	249
§ 95.	Na $(c - b)$ se nelze dívat bez dalšího jako na znak, který řeší úlohu odečítání	250
§ 96.	Ani matematici nemohou něco stvořit libovolně	250
§ 97.	Pojmy je třeba odlišovat od předmětů	251
§ 98.	Hankelova definice sečítání	252
§ 99.	Formální teorie obsahuje nedostatky	252
§ 100.	Pokus definovat komplexní čísla tak, že se zvláštním způsobem rozšíří význam násobení	253
§ 101.	Možnost takového důkazu není pro přesvědčivost důkazu lhostejná	254
§ 102.	Pouhý požadavek, aby byla taková operace proveditelná, není jeho splněním	254

§ 103. Kossakova definice komplexních čísel je jen návodem k definici a nezabraňuje přimíšení cizorodých prvků. Geometrické znázornění	255
§ 104. Záleží na stanovení smyslu soudu o opětovném poznání pro nová čísla	256
§ 105. Půvab aritmetiky spočívá v její rozumové povaze	257
§ 106 – 109. Ohlédnutí zpět	257
<i>Ediční poznámka</i>	262
<i>Summary</i>	265